

Kompas op passend onderwijs

Verslag volgsysteem voorjaar 2008

dr. R. van Schoonhoven

drs. J.H.W. Vreuls

Rotterdam, 29 mei 2008

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Achtergrond van het onderzoek	3
1.2	Werkwijze	4
1.3	Leeswijzer	6
2	Kernpunten uit het kompas	7
2.1	Vorming van het regionale netwerk	8
2.1.1	Stand van zaken	8
2.1.2	Regionaal netwerk: vorming en vraagstukken	10
2.1.3	Wel of nog geen regionaal netwerk?	11
2.2	Samenwerking tussen partners	12
2.3	Inhoudelijke agenda	13
2.4	Betrokkenheid van het personeel	14
2.4.1	Bij regionaal netwerken	14
2.4.2	Bij beoogd regionaal netwerken	14
2.5	Betrokkenheid van ouders	14
2.5.1	Bij regionaal netwerken	14
2.5.2	Bij beoogd regionaal netwerken	15
2.6	Informatie en ondersteuning	15
3	Aandachtspunten	16
3.1	Vorming van het regionaal netwerken	16
3.1.1	Het begin is er, het is een begin	16
3.1.2	Het geografisch domein van samenwerking	17
3.2	Samenwerking tussen onderwijspartners	18
3.3	Inhoudelijke agenda met overige partners?	18
3.4	Betrokkenheid van het personeel en van ouders	19
3.5	Informatie en ondersteuning	20
3.6	Het volgsysteem	20
4	Aanbevelingen	21
Bijlage		
	Bijlage I Overzicht van gesprekken in regio's	25
	Bijlage II Overzicht regionale netwerken voorjaar 2008	27
	Bijlage III Overzicht van SWV's zonder vermelding	39
	Bijlage IV Gespreksduo's	41

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Doelstelling van de ontwikkeling van passend onderwijs is dat geen kind tussen de wal en het schip komt. De gezamenlijke organisaties die werkzaam zijn in en voor het funderend en middelbaar beroepsonderwijs staan achter die doelstelling. Er is in deze zin breed draagvlak voor het streven naar een transparant continuüm van kwalitatief goede zorg en goed onderwijs zodat uiteindelijk:

- voor alle leerlingen/studenten sprake is van toegang tot kwalitatief passend onderwijs;
- daarbinnen wordt gewerkt vanuit een ontwikkelingsperspectief van leerlingen/studenten met een handelingsgerichte diagnostiek, en
- daarbinnen ook sprake is van een sluitende indicatiestelling voor eventueel benodigde (leerlingen)zorg.

Van belang is dat de ontwikkeling van passend onderwijs door de gezamenlijke organisaties wordt gezien als een ontwikkeling van onderop. Het is aan de schoolbesturen, instellingen en de mensen die daar werken om samen met elkaar passend onderwijs te realiseren.

Uit diverse beleidsdocumenten blijkt dat – gegeven die ontwikkeling van onderop – onder het toewerken naar passend onderwijs wordt verstaan¹:

- de vorming van regionale netwerken, zodanig dat een landelijk dekkend geheel van regionale netwerken ontstaat; in deze netwerken zijn zowel onderwijs-interne als –externe partners betrokken (*vorming*);
- het maken van samenwerkingsafspraken tussen partners in die regio's gerelateerd aan het bereiken van het gewenste doel (*samenwerking*);
- daarmee in gezamenlijkheid in die regionale netwerken, werken aan een inhoudelijke agenda, die inhoudt (*inhoudelijke agenda*):
 - een gezamenlijke visie/missie op passend onderwijs;
 - het realiseren van een transparante onderwijs- en zorgstructuur die uitgaat van doorlopende leer-, ontwikkelings- en zorglijnen (continuüm van onderwijs & zorg; basis/breedte/diepte);
 - het verbeteren van de effectiviteit en efficiëntie van (leerlingen)zorg;
- dit alles vanuit het beginsel dat het onderwijs- en ondersteuningspersoneel de basis vormt van passend onderwijs en dat hún betrokkenheid essentieel is voor het welslagen van de beoogde activiteiten (*betrokkenheid van personeel*);
- én het beginsel dat ouders beter in positie dienen te zijn (zowel individueel als collectief) bij beslissingen over het onderwijs en eventuele zorg aan hun kinderen (*betrokkenheid van ouders*).

Deze vijf issues zijn ook wel aan te duiden als kernpunten in de ontwikkeling van passend onderwijs.

¹ Zie Invoeringsplan Passend Onderwijs; Tweede Kamer vergaderjaar 2007-2008 27 728 nr. 101 (bijlage).

Voor de ontwikkeling van passend onderwijs is enkele jaren uitgetrokken. Een nieuw wettelijk kader – waarmee de alsdan gegroeide praktijk in de wet wordt verankerd – is niet eerder voorzien dan in 2011. De periode 2008-2011 kunnen scholen, besturen en samenwerkingsverbanden benutten voor het vormen van regionale netwerken, het ontwerpen van een inhoudelijk concept passend onderwijs, voor het implementeren van eigen beleid en het realiseren van de gewenste resultaten. Anders gezegd: voor het vorm en inhoud geven aan het *proces* waarmee passend onderwijs wordt gerealiseerd (vorming, ontwerp en realisatie).

Door middel van een volgsysteem kan de stand van zaken van de ontwikkeling op genoemde kernpunten en proceselementen in beeld worden gebracht¹.

Begin 2008 staat de ontwikkeling van passend onderwijs in de startblokken. Om die reden is Actis Advies gevraagd in het voorjaar van 2008 een onderzoek uit te voeren naar de vijf kernpunten: vorming, samenwerking, inhoudelijke agenda, personeel en ouders. Daarbij is tevens verzocht bij deze meting het accent te leggen op het eerste proceselement dat hiervoor is genoemd, te weten de vorming van de (beoogd) regionale netwerken. Deze rapportage doet verslag van de resultaten van het onderzoek.

1.2 Werkwijze

In het onderzoek heeft de volgende vraagstelling centraal gestaan:

Hoe kan de stand van zaken rondom de vorming van (beoogd) regionale netwerken passend onderwijs begin 2008 worden getypeerd en zijn indicaties te geven over de stand van zaken met betrekking tot samenwerking, de inhoudelijke agenda en de betrokkenheid van personeel en ouders bij de ontwikkeling van passend onderwijs?

Daarmee is aangegeven dat een belangrijk accent in deze onderzoeksfase heeft gelegen op de vraag naar de *vorming* van de (beoogd) regionale netwerken. Vraagstukken met betrekking tot het inhoudelijk concept (ontwerp) en de realisatie daarvan zijn nu nog minder intensief aan de orde geweest.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van verschillende data: gegevens over de samenstelling van de (beoogd) regionale netwerken ('factsheets') en gegevens uit gesprekken die met deze netwerken zijn gevoerd.

a. Feiten over (beoogd) regionale netwerken ('factsheets')

Op basis van door Cfi en OCW beschikbaar gestelde databestanden is een eerste overzicht samengesteld van de beoogd regionale netwerken. In dat overzicht is voor elk regionaal domein dat gelijk staat met het geografisch bereik van de samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs (SWV's VO) – door middel van een koppeling met gemeentecodes – aangegeven welke samenwerkingsverbanden

¹ De opzet van het volgsysteem is op verzoek van de landelijke Regiegroep i.o. in het najaar van 2007 nader uitgewerkt in de notie "Contouren opzet Ontwikkelingsbeeld Passend Onderwijs"; deze notitie is op te vragen bij Actis Advies.

WSNS (SWV's WSNS), SWV's VO en Regionale Expertisecentra (REC's) onderwijsaanbod binnen dit regionale domein verzorgen. Deze samenwerkingsverbanden VO en WSNS en REC's zijn op de factsheet benoemd als beoogd partners van het regionale netwerk passend onderwijs. De factsheet is in januari 2008 voor reactie voorgelegd aan de coördinatoren van de SWV's VO. De respons is vervolgens in een tweede versie van de factsheets verwerkt.

Daarna is de factsheet ter controle en aanvulling meegenomen in de gesprekken met de (beoogd) regionale netwerken (zie hierna onder b.). Deze reacties resulteerden in een derde versie van de factsheets; deze zijn ten slotte vergeleken met het totaal aan samenwerkingsverbanden WSNS, VO en REC's. Daaruit vloeit voort een overzicht van de samenstelling van de (beoogd) regionaal netwerken in het voorjaar van 2008 alsook een overzicht van die samenwerkingsverbanden en REC's die – blijkens de respons – nog niet in de ontwikkeling van passend onderwijs zijn betrokken.

b. Gestructureerde gesprekken met (beoogd) regionaal netwerken

In samenspraak met de landelijk coördinator passend onderwijs is een format ontwikkeld voor gesprekken met de (beoogd) regionaal netwerken. Door middel van deze gesprekken is in deze netwerken de ontwikkeling van de kernpunten in beeld gebracht. Het gespreksformat is door koppels van gespreksvoerders (duo's) in in totaal 77 (beoogd) regionaal netwerken besproken¹. De gespreksduo's hebben aan de hand van het format verslag gelegd van de inhoud van de gesprekken.

Het gespreksformat is medio februari in samenspraak met de landelijk coördinator met gespreksduo's doorgenomen. Aansluitend zijn door de duo's gesprekken gepland met de (beoogd) regionaal netwerken. De gespreksduo's hebben daartoe om pragmatische redenen² in eerste aanleg contact gezocht met de coördinatoren van de SWV's VO. Waar dat vervolgens nodig bleek te zijn voor het arrangeren van het gesprek hebben zij tevens contact gehad met coördinatoren SWV's WSNS en met contactpersonen van REC's. De gesprekken zelf hebben vervolgens plaatsgevonden in de periode eind februari – begin april 2008. De gesprekken hebben in de meeste gevallen plaatsgevonden met personen die coördinerende en/of bestuurlijke functies vervullen voor de SWV's WSNS, SWV's VO en de REC's.

Uit de gesprekken komen – naast de respons op de factsheets - drie typen informatie voort:

- 1 antwoorden op de gesloten vragen uit het gespreksformat; deze antwoorden zijn verwerkt als kwantitatieve data;
- 2 antwoorden op open vragen uit het gespreksformat; deze antwoorden zijn verwerkt als kwalitatieve data;
- 3 een aantal (beoogd) regionale netwerken heeft documenten toegezonden waaruit onder meer hun beleidsvoornemens blijken; deze informatie wordt in

¹ In bijlage I is een overzicht opgenomen van de (beoogd) regionale netwerken waarmee een gesprek heeft plaatsgevonden. Het gespreksformat is op te vragen bij Actis Advies.

² Er zijn aanzienlijk meer SWV's WSNS (239) dan SWV's VO (84); de REC's (33) bestrijken met hun aanbod veelal een groot gebied. De geografische domeinen van de SWV's VO gelden vooralsnog als leidraad om te komen tot een indeling van de regionale netwerken. Dit houdt *niet* in dat de SWV's VO per definitie het voortouw hebben in de vorming van de regionale netwerken.

de loop van dit voorjaar in overleg met de netwerken in kwestie gepubliceerd via de geactualiseerde website passend onderwijs (zie ook hoofdstuk 4 van dit rapport).

De onderzoeksresultaten zijn begin april besproken met de gespreksduo's. Dit ten behoeve van nadere inkleuring en duiding van de geconstateerde feiten en nadere reflectie op het verzamelde materiaal. Aansluitend is een concept-rapportage opgesteld. Deze rapportage is medio mei - in aanwezigheid van gespreksduo's en de landelijk coördinator - met vertegenwoordigers uit de landelijke Regiegroep doorgenomen. Deze bijeenkomst heeft geleid tot aanpassing van de concept-rapportage.

1.3 Leeswijzer

De rapportage houdt de volgorde aan van de kernpunten van het 'kompas' op passend onderwijs. In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksresultaten aan de hand van de kernpunten besproken: hoe staat het met de vorming van regionale netwerken, de samenwerking in die netwerken, de inhoudelijke agenda, de betrokkenheid van het personeel en de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van passend onderwijs? Na dit tweede hoofdstuk - waarin het accent ligt op de feitelijke uitkomsten van deze meting - wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op de aandachtspunten die op grond van deze feiten kunnen worden geformuleerd. Het rapport sluit in hoofdstuk 4 af met enkele conclusies en aanbevelingen.

2 Kernpunten uit het kompas

Het 'kompas' op passend onderwijs bestaat uit vijf kernpunten:

- vorming van een regionaal netwerk
- samenwerking van partners in dat netwerk
- ontwerp en realisatie van een inhoudelijke agenda
- betrokkenheid van personeel en
- betrokkenheid van ouders.

Aan de hand van de factsheets en de gespreksformats zijn in het voorjaar van 2008 data over deze kernpunten verzameld. Het accent heeft daarbij zoals eerder aangegeven gelegen op de *vorming* van regionaal netwerken.

De onderzoeksresultaten zoals hierna besproken zijn voornamelijk gebaseerd op de gespreksverslagen van in totaal 75 (beoogd) regionale netwerken. De respons op de gespreksformats bedraagt 97%¹.

Het gespreksformat heeft bestaan uit twee vragenlijsten: een uitgebreide versie voor die regionale netwerken die het stadium van kennismaking en netwerkvorming al gepasseerd zijn, en een beknopte vragenlijst voor die beoogd regionale netwerken die nog bezig zijn met netwerkvorming. Waar dat relevant is voor de weergave van de resultaten (met name vanaf paragraaf 2.2 en verder) wordt in de tekst vermeld op welke vragenlijst de gegevens zijn gebaseerd.

Daar waar de resultaten gebaseerd zijn op de factsheets wordt dat eveneens in de tekst vermeld.

In dit hoofdstuk wordt de feitelijke uitkomst van de gespreksformats en factsheets beschreven. Een duiding en weging van deze uitkomsten in de zin van aandachtspunten in de ontwikkeling van passend onderwijs vindt plaats in het volgende hoofdstuk.

Nog een laatste opmerking vooraf. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in de periode eind februari – begin april 2008. De meeste gesprekken zijn gehouden in maart 2008. Het is van belang om dit te onderstrepen aangezien het Invoeringsplan Passend Onderwijs relatief kort daaraan voorafgaand, in december 2007, in de Tweede Kamer is besproken en vastgesteld. De tijdspanne tussen vaststelling van het Invoeringsplan en de gespreksvoering was kortom niet zo groot.

Daarnaast moet worden opgemerkt dat de regeling op grond waarvan (beoogd) regionaal netwerken subsidie kunnen aanvragen, in maart 2008 nog niet was gepubliceerd². Daar waar deze regeling relevante informatie bevat voor de vorming van de netwerken, was deze dus bij het voeren van de gesprekken nog niet beschikbaar.

¹ Van twee regio's is het format niet in de analyse betrokken omdat dit niet tijdig is ontvangen.

² Regeling van 5 april 2008, Kenmerk Beleidsregel PO/ZO-2008/8544.

2.1 Vorming van het regionale netwerk

2.1.1 *Stand van zaken*

In alle 75 (beoogd) regionale netwerken is gevraagd naar de stand van zaken op het punt van de vorming van het regionaal netwerk passend onderwijs.

Dat is in de eerste plaats gebeurd aan de hand van de factsheets. In bijlage II van dit rapport is een overzicht opgenomen van de (beoogd) regionale netwerken in het voorjaar van 2008.

Op grond van dit overzicht is nagegaan of en zo ja welke samenwerkingsverbanden nog niet vertegenwoordigd zijn in de respons op de factsheets. Uitkomst daarvan is dat 3 REC's en 13 samenwerkingsverbanden WSNS¹ niet op de factsheets worden vermeld. Dat betekent dat deze verbanden nog niet aan tafel zitten in het (beoogd) netwerk in hun regio of dat deze verbanden door recente fusies en/of naamswijzigingen zijn opgegaan in andere verbanden. In bijlage III is vermeld om welke verbanden het gaat.

In de gesprekken met de (beoogd) regionale netwerken is gevraagd of bekend is dat in landelijke beleidsdocumenten het geografisch bereik van het SWV VO vooralsnog als indelingsprincipe voor de regionale netwerken passend onderwijs wordt gehanteerd. Dat blijkt op één uitzondering na in alle (beoogd) regionaal netwerken het geval te zijn.

In 55 regio's (73% van het totaal) hebben de beoogde samenwerkingspartners aan de kant van het onderwijs in de achterliggende periode in het kader van passend onderwijs met elkaar kennism gemaakt. Het zwaartepunt van deze kennismaking in de tijd ligt in de achterliggende zes maanden; gemiddeld genomen is het een maand of 11 geleden dat de eerste kennismaking heeft plaatsgevonden. Vaak waren hierbij alle beoogde partijen betrokken (WSNS, VO en REC); bij ruim 1 op de 3 van deze regio's (20; 27% van het totaal) was een deel aanwezig.

De samenstelling van het gezelschap bij deze kennismaking was divers. Uit tabel 1 valt af te lezen dat coördinatoren en bestuurders de constante factor waren bij deze kennismaking, gevolgd door schoolleiders. De betrokkenheid van personeel en met name ouders bij de onderlinge kennismaking ligt lager dan voor andere actoren.

¹ Dat is 10% van het aantal REC's en 5,4% van het totaal aantal SWV's WSNS.

tabel 1 Betrokkenheid bij kennismaking onderwijspartners (n=55)¹

<i>Categorie</i>	<i>Percentage (75=100%)</i>
Coördinatoren	71 %
Bestuurders	60 %
Schoolleiders	47 %
Personeel	12 %
Ouders	3 %

Door de samenwerkingspartners onderwijs is in het kader van passend onderwijs in een aantal regio's ook al kennis gemaakt met overige organisaties zoals jeugdzorg, maatschappelijk werk en de lokale overheid, zij het minder vaak dan de onderlinge kennismaking tussen de onderwijspartners. Van kennismaking tussen onderwijspartners en overige partners in het kader van passend onderwijs is sprake in bijna de helft van de regio's (36, 48%). In de tijd geplaatst is dit gemiddeld ongeveer 8 maanden geleden gebeurd, terugrekenend vanaf februari 2008.

De betrokkenheid van partners bij deze onderlinge kennismaking ligt lager dan de betrokkenheid bij de kennismaking tussen onderwijspartners. Zo waren in de helft van de gevallen (zie tabel 2) niet alle beoogde partijen aanwezig; de betrokkenheid van bestuurders, coördinatoren en managers laat lagere percentages zien dan in tabel 1.

tabel 2 Betrokkenheid bij kennismaking onderwijs- en overige partners (n=36)

<i>Categorie</i>	<i>Percentage (75=100%)</i>
Coördinatoren	29 %
Bestuurders	28 %
Schoolleiders / managers	19 %
Personeel	4 %
Ouders	1 %
Overig	1 %

In het kader van het streven naar een regionaal netwerk wordt gewerkt aan formalisering van contacten tussen de samenwerkingspartners onderwijs. In tabel 3 zijn de belangrijkste elementen die tot deze formalisering kunnen worden gerekend samengebracht. De percentages geven aan in welke mate al gerichte actie is ondernomen.

¹ Omwille van de vergelijkbaarheid van gegevens worden in de tabellen steeds percentages vermeld ten opzichte van de totale respons van 75.

tabel 3 Formalisering afspraken onderwijspartners (n=75)

<i>Item</i>	<i>Percentage (75=100%)</i>
afspraken gemaakt voor besprekingen met een meer formeel karakter ¹	52 %
gezamenlijke intentieverklaring opgesteld	39 %
startsubsidie passend onderwijs aangevraagd	24 %
plan van inzet ten behoeve van aanvraag veldinitiatief geformuleerd	7 %
subsidie gevraagd voor experiment zoals bedoeld in het invoeringsplan	11 %

Veel te ondernemen acties liggen nog in het verschiet. Zo geven 46 regio's aan een startsubsidie, veldinitiatief of experiment aan te gaan vragen. Slechts 6 regio's geven in dat verband aan voorlopig nog geen aanvraag te gaan doen.

Het formaliseren van contacten beperkt zich niet exclusief tot de onderwijspartners. Gewerkt wordt ook aan formalisering van contact met de overige partners, zij het dat de percentages lager liggen dan bij de onderlinge contacten tussen de onderwijspartners (zie tabel 4).

tabel 4 Formalisering afspraken onderwijs- en overige partners (n=75)

<i>Item</i>	<i>Percentage (75=100%)</i>
afspraken gemaakt voor besprekingen met een meer formeel karakter ²	27 %
gezamenlijke intentieverklaring mede ondertekend	12 %
startsubsidie passend onderwijs mede aangevraagd	12 %
plan van inzet ten behoeve van aanvraag veldinitiatieven mede ondertekend	1 %
subsidie experiment zoals bedoeld in het invoeringsplan mede ondertekend	5 %

2.1.2 Regionaal netwerk: vorming en vraagstukken

Van 75 (beoogd) regionaal netwerken geven er 24 (32%) aan dat zij zichzelf beschouwen als een regionaal netwerk. In tweederde van de gesprekken (51 stuks; 68%) willen de deelnemers die typering nog niet op zichzelf betrekken. Door hen wordt aangegeven dat om tot definitieve vorming van het netwerk te komen,

¹ Meestal is dit van vrij recente datum (gemiddeld 7 maanden geleden voor het eerst), met een regelmaat van gemiddeld ongeveer eens in de 2 maanden. In één op de vijf gevallen is nog niet iedereen aangesloten. Bij het overgrote deel van de regio's is echter iedereen van de partij.

² Ook dit is meestal van recente datum, met een regelmaat van gemiddeld eens in de 2 maanden. In ongeveer de helft van deze gevallen is nog niet iedereen aangesloten

over een aantal punten de komende periode nog duidelijkheid moet ontstaan. Het betreft daarbij¹:

- de meerwaarde en het ambitieniveau van een regionaal samenwerkingsverband passend onderwijs, gerelateerd aan andere vormen van samenwerking waarover men al beschikt (i.c. de huidige samenwerkingsverbanden en – vormen) en het ontwikkelingsstadium in de richting van passend onderwijs waar die samenwerking zich in bevindt; hiertoe is een (gedeelde) visie zeer wenselijk op vraagstukken als het zo thuis-nabij mogelijk inrichten van de opvang van zorgleerlingen, of handen en voeten geven aan het uitgangspunt ‘geïntegreerd waar het kan, speciaal waar het moet’; het bewaken van samenhang met de bestaande initiatieven is daarbij ook een punt van aandacht;
- het vraagstuk van de afbakening van de regio; partners, zowel binnen het onderwijs als daarbuiten, hanteren vaak andere gebiedsgrenzen voor samenwerking dan die van het geografisch bereik van het SWV VO; daardoor ontstaan vraagstukken rond afstemming, autonomie en identiteit (denominatie) en rijst de vraag tot welk regionaal samenwerkingsverband men zich wel of niet moet rekenen;
- samenhangend met beide vorige punten: wie zijn de (beoogd) partners en hoe maken en hoe krijgen/houden we deze partners betrokken, hoe lossen we de knelpunten op, bijvoorbeeld bij de REC’s als meerdere regio’s in beeld zijn en met welke bevoegdheid zitten de verschillende partijen aan tafel (dit lijkt in het bijzonder te spelen wanneer éénpitters aanschuiven).

De beoogd regionaal netwerken die zichzelf nog geen ‘regionaal netwerk’ vinden, zijn bezig met deze vraagstukken. Op basis van de open vragen uit het gespreksformat blijkt dat het stadium van besluitvorming over de vorming van het netwerk nog flink varieert: soms staat besluitvorming voor de deur, soms is een oriënterende fase nog noodzakelijk. Uit de gesprekken komt naar voren dat in nagenoeg alle gevallen sprake is van beweging in de richting van een besluit. Bij 32 van deze 51 regio’s (43% van het totaal) is ook bekend bij wie het initiatief komt te liggen in het proces dat moet leiden tot een regionaal netwerk.

2.1.3 Wel of nog geen regionaal netwerk?

In de gesprekken is afhankelijk van de vraag of men zichzelf wel of nog niet beschouwt als een regionaal netwerk gewerkt met een uitgebreide respectievelijk een minder uitgebreide vragenlijst. In beide typen vragenlijsten zijn de kernpunten van het kompas aan de orde gekomen.

In het merendeel van de gesprekken (51 stuks; 68%) is de minder uitgebreide vragenlijst toegepast. In de overige gesprekken (24 stuks; 32%) is gewerkt met de uitgebreide vragenlijst.

¹ Antwoorden op de open vraag die is gesteld naar wat nodig is om tot meer definitieve besluitvorming te komen over de samenstelling van het regionaal netwerk.

In de navolgende beschrijving wordt voornamelijk de respons beschreven van de groep regionaal netwerken (24 stuks). Daar waar de respons betrekking heeft op de andere groep, wordt dat in de tekst vermeld.

2.2 Samenwerking tussen partners

Aan de regionaal netwerken (groep van 24) is gevraagd de intensiteit van de onderlinge samenwerking te typeren, zowel de samenwerking tussen de onderwijspartners onderling als die met de overige organisaties. De typeringen zijn in tabel 5 samengevat, van onder naar boven in oplopende mate van intensiteit (meerder typeringen mogelijk).

tabel 5 Typering van de samenwerking onderwijs- en overige partners (n=24)

<i>Typering</i>	<i>Met onderwijspartners (75=100%)</i>	<i>Met onderwijs- en overige partners (75=100%)</i>
- integreren	12 %	7 %
- samenwerken	24 %	16 %
- afstemmen	24 %	16 %
- verkennen	21 %	17 %
- kennismaken	17 %	16 %

Deze typeringen sluiten aan bij de eerdere bevinding dat de samenwerking tussen onderwijspartners vooralsnog intensiever is dan die tussen onderwijs- en overige partners.

Dit patroon herhaalt zich als we gaan kijken naar de mate waarin de samenwerking tussen onderwijspartners respectievelijk onderwijs- en overige partners is vastgelegd. In 19 van deze 24 regio's (25% van het totaal) is de samenwerking tussen de onderwijspartners vastgelegd. De samenwerking tussen onderwijspartners en de overige partners is in 12 van de 24 regio's (16% van het totaal) vastgelegd.

De taken en verantwoordelijkheden zijn nog niet overal vastgelegd. De helft van deze regionale netwerken geeft aan dat goede afspraken zijn gemaakt over ieders taken en verantwoordelijkheden voor wat betreft de samenwerking tussen de onderwijspartners onderling. In driekwart van deze gevallen (11% van het totaal) heeft men deze afspraken ook schriftelijk vastgelegd.

Van de 24 regio's geven er 7 aan dat ook goede afspraken zijn gemaakt tussen de onderwijspartners en de overige relevante partijen. In ongeveer de helft van deze gevallen is een en ander ook schriftelijk vastgelegd in een document.

Negen regionale netwerken (12% van het totaal) beschikken inmiddels over een gezamenlijk communicatief medium, bijvoorbeeld een website, een intranet-werkgroep of een digitale nieuwsbrief.

Op de vraag naar opvallende punten van aandacht die men ervaart bij de samenwerking in het regionaal verband komen antwoorden naar voren die deels overlap vertonen met de aandachtspunten die in paragraaf 2.1.2 zijn benoemd, zij het dat de ondertoon van de antwoorden minder 'zorgelijk' is. Eén regio stelt het als volgt: "We hebben uiteindelijk allemaal dezelfde doelstelling. Werkende-weg vinden we wel oplossingen voor de beren die we tegen komen".

2.3 Inhoudelijke agenda

Het vormen van een regionaal netwerk en het aangaan van samenwerking is uiteraard geen doel op zichzelf. De gedachte is dat deze stappen leiden tot een inhoudelijke agenda van samenwerkingspartners die onder meer omvat:

- een gezamenlijke missie/visie op passend onderwijs
- een transparante onderwijs- en zorgstructuur en
- een versterking van de effectiviteit en efficiëntie van (leerlingen)zorg¹.

Tegen deze achtergrond is de 24 regionaal netwerken die zichzelf als zodanig beschouwen gevraagd, welke onderwerpen op de agenda staan (zie tabel 6).

tabel 6 Inhoudelijke agenda samenwerking (n=24)

<i>Item</i>	<i>Met onderwijspartners (75=100%)</i>	<i>Met onderwijs- en overige partners (75=100%)</i>
formuleren gezamenlijke missie / visie	31 %	20 %
doorlopende leer-, ontwikkelings- en zorglijnen	32 %	20 %
inrichting van één loket	31 %	24 %
voor alle leerlingen toegang tot kwalitatief passend onderwijs	32 %	19 %
werken vanuit ontwikkelingsperspectief van leerling/student met handelingsgerichte diagnostiek	27 %	17 %
sluitende indicatiestelling (leerlingen)zorg	32 %	23 %
verbeteren effectiviteit / efficiency van (leerlingen)zorg	28 %	21 %

In de gesprekken wordt door onderwijspartners aangegeven dat nagenoeg alle genoemde onderwerpen ook in hun geval op de agenda staan². In iets mindere

¹ Zie Invoeringsplan Passend Onderwijs; Tweede Kamer vergaderjaar 2007-2008 27 728 nr. 101 (bijlage).

² Onderzoekstechnisch betekent dit: geen differentiatie in antwoordpatronen; in de bespreking met gespreksduo's is aan de orde gesteld dat dit mogelijk wordt verklaard door sociaal wenselijke antwoorden, ondanks dat daarvoor in briefing van gespreksduo's medio februari 2008 is gewaarschuwd; bij een eventueel volgende meting verdient het aanbeveling deze thematiek op andere wijze aan de orde te stellen.

mate staan de onderwerpen ook op de rol voor besprekingen tussen de onderwijspartners en overige organisaties.

2.4 Betrokkenheid van het personeel

2.4.1 *Bij regionaal netwerken*

Van de 24 regionale netwerken geeft een meerderheid (20% van het totaal) aan dat men nog geen uitgewerkte ideeën heeft over vorm en inhoud van de betrokkenheid van het personeel. Van afspraken over de wijze waarop de betrokkenheid van het personeel bij de uitwerking van passend onderwijs wordt geregeld is nog niet vaak sprake (4% van het totaal). Van een platform om de medezeggenschap voor het personeel op dit punt te organiseren is nog in geen enkele regio sprake.

Gevraagd is ook naar de inzet op versterking van de handelingsbekwaamheid van en ondersteuning van leraren. Bij de 24 regionale netwerken in kwestie blijkt dat:

- 2 regio's een gezamenlijk nascholingsprogramma kennen;
- 2 regio's een gezamenlijk opleidingsplan hebben voor nieuw aan te trekken personeel.

Van deze regionaal netwerken geven er 5 aan dat de relevante lerarenopleidingen betrokken zijn bij nascholing en opleiding van het personeel in de regio. Bij 2 regio's zijn binnen het regionaal netwerk afspraken gemaakt over de manier waarop leerkrachten, als dat nodig is, op een snelle effectieve wijze in hun werk worden ondersteund.

Eén van de 24 regio's heeft op elk van deze 4 items activiteiten in gang gezet. Eén regio heeft dat op 3 items gedaan; 3 andere regio's nemen de overige positieve respons voor hun rekening. Dat betekent dat in 19 van de 24 regio's nog geen activiteiten op dit thema in gang zijn gezet.

2.4.2 *Bij beoogd regionaal netwerken*

Van de 51 regionaal netwerken die zichzelf nog niet als zodanig bestempelen heeft de meerderheid (48% van het totaal) nog niet duidelijk voor ogen hoe zij de handelingsbekwaamheid en ondersteuning van het personeel willen gaan versterken.

In 5 regio's is sprake van ideevorming over het betrekken van het personeel bij het regionaal netwerk; in 6 regio's heeft men ideeën over het versterken van de handelingsbekwaamheid en ondersteuning van leraren.

2.5 Betrokkenheid van ouders

2.5.1 *Bij regionaal netwerken*

Van de 24 regionaal netwerken die zichzelf zo noemen, beschikken er 5 over een themaraad voor ouders of een platform voor ouders door middel waarvan hun betrokkenheid bij het regionaal netwerk is geborgd. Vrijwel in alle andere regio's moet hierover nog gedachtevorming plaatsvinden.

Eveneens in 5 regio's zijn afspraken gemaakt over de manier waarop ouders individuele ondersteuning kunnen krijgen bij onder meer het vaststellen van het passend onderwijsaanbod aan hun kind. Vanuit elk van deze regio's wordt aangegeven dat die ondersteuning ook onafhankelijk is.

De positieve beantwoording zoals hierboven kort omschreven, concentreert zich bij een drietal regio's. Bij de meerderheid van de regio's is nog niet duidelijk wat de afspraken over individuele ondersteuning van ouders gaan inhouden en hoe de ouderbetrokkenheid bij het regionaal netwerk wordt geborgd. Daarbij speelt met name het vraagstuk van de vertegenwoordiging: hoe een aantal representatieve (organisaties van) ouders te mobiliseren en aan tafel te krijgen?

2.5.2 *Bij beoogd regionaal netwerken*

In de 51 beoogd regionaal netwerken zijn er 6 die aangeven ideeën te hebben over de ondersteuning op individuele basis van ouders. Drie regio's geven aan ideeën te hebben over de wijze waarop de betrokkenheid van ouders op het niveau van het regionaal netwerk vorm en inhoud gaat krijgen.

2.6 Informatie en ondersteuning

De meerderheid van de (beoogd) regionaal netwerken geeft aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij de opzet en het ontwerp van passend onderwijs. Bij de 24 regionale netwerken die zichzelf als zodanig bestempelen betreft het 54% van de gevallen (17% van het totaal), in 51 beoogd regionale netwerken gaat het om 63% van de gevallen (43% van het totaal).

Uit de antwoorden op een open vraag over dit onderwerp kan worden afgeleid dat behoefte bestaat aan diverse typen ondersteuning, uiteenlopend naar 'interventiegraad':

- 1 Algemene, informatieve ondersteuning die neutraal, bottom-up en vraaggestuurd is; voorbeelden:
 - eenduidige up-to-date informatie over landelijke beleidsontwikkelingen op landelijk niveau vanuit een onafhankelijke bron;
 - een loket voor veelgestelde vragen;
 - data in het kader van een benchmark-functie;
 - good-practices – op velerlei aandachtspunten waar men in de regio's tegenaan loopt - om op basis daarvan weer een stap verder te komen.
- 2 Ondersteuning in het kader van sparren, klankborden, uitwisseling van ervaringen tussen regio's; vormen van intervisie ('critical friends').
- 3 Procesbegeleiding, te onderscheiden in verschillende rollen c.q. situaties zoals: katalysator, intermediair, aanjager of proces-interventie; in de vorm van maatwerk dus geen grootschalige zware landelijke vormen.

3 Aandachtspunten

De uitkomsten van de factsheets en de gesprekken in de regio's zijn in april respectievelijk mei besproken met de gespreksduo's en vertegenwoordigers uit de Regiegroep. Bij deze besprekingen heeft het accent gelegen op de vraag: herkent men de uitkomsten van de meting en hoe kunnen deze in termen van aandachtspunten worden geduid en gewogen?

De aandachtspunten zoals in dit hoofdstuk beschreven zijn enerzijds gebaseerd op de feitelijke uitkomst van de meting (hoofdstuk 2) en anderzijds op de conclusies van de besprekingen met gespreksduo's en vertegenwoordigers uit de landelijke Regiegroep. Bij de beschrijving van de aandachtspunten wordt wederom de volgorde aangehouden van de kernpunten van het kompas (paragraaf 3.1 tot en met 3.4). Aansluitend wordt ingegaan op de behoefte aan informatie en ondersteuning (paragraaf 3.5) en op de ervaringen van de gespreksduo's met het volgsysteem zelf (paragraaf 3.6).

3.1 Vorming van het regionaal netwerken

3.1.1 *Het begin is er, het is een begin*

In het voorjaar van 2008 staan samenwerkingsverbanden en REC's doorgaans aan het begin van de vorming van regionale netwerken. De meerderheid van de regio's (68%) bestempelt zichzelf nog niet als regionaal netwerk; in een derde van de regio's is dat al wel het geval (32%).

Daarnaast geldt dat nog niet alle mogelijke REC's en samenwerkingsverbanden WSNS in regio's aan tafel zitten. Van de REC's wordt 10% nog niet als samenwerkingspartner genoemd; bij de SWV's WSNS geldt dit voor ruim 5%. Nader contact met deze REC's en verbanden moet uitwijzen of dat komt door recente fusies en/of naamswijzigingen dan wel doordat deze REC's en verbanden eenvoudigweg niet deelnemen aan de besprekingen over passend onderwijs. Dat men nog aan het begin staat van de vorming van netwerken blijkt voorts uit het feit dat de onderlinge kennismaking in het kader van passend onderwijs redelijk recent – in het achterliggende half jaar - heeft plaatsgevonden. De kennismaking was nog niet 'breed', in die zin dat deze vooral heeft plaatsgevonden tussen bestuurders, coördinatoren en schoolleiders; personeel en ouders zijn doorgaans nog niet bij de onderlinge kennismaking betrokken geweest. Met de partners 'van buiten' het onderwijs (bijvoorbeeld jeugdzorg, maatschappelijk werk, gemeenten) is bovendien in mindere mate kennis gemaakt dan tussen onderwijspartners onderling.

Kortom, de vorming van regionale netwerken is in het voorjaar van 2008 uit de startblokken, maar duidelijk is ook dat in nog veel regio's flinke stappen gezet moeten worden om te komen tot de feitelijke vorming van regionale netwerken.

Bij bovenstaande conclusie moet vermeld worden dat de gespreksduo's aangeven dat men op grond van de gesprekken er vertrouwen in heeft dat in het vormingsproces de komende periode voortgang wordt geboekt. Hun signaal is dat de ontwikkeling in alle regio's – mede door de gespreksvoering in maart en het

publiceren van de subsidieregeling in april – op gang is gebracht. Op grond van dit signaal is de verwachting dat bij een volgende meting zal blijken dat in veruit de meeste regio's een regionaal netwerk passend onderwijs is geformeerd.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de ontwikkeling van passend onderwijs uiteraard niet alleen een zaak is van het 'overkoepelende' niveau van het regionaal netwerk. Ook en met name in de scholen zelf en door middel van bilaterale contacten (WSNS – VO, WSNS – REC en VO – REC) wordt gewerkt aan passend onderwijs. Deze activiteiten en processen zijn in veel regio's al enige tijd onderdeel van de dagelijkse gang van zaken. Dat nog geen regionaal netwerk is gevormd, betekent niet dat niet wordt gewerkt aan passend onderwijs. Het komt er in die gevallen op aan deze processen en activiteiten zodanig met elkaar te verbinden in een regionaal netwerk dat de ontwikkeling op de verschillende niveaus (school, samenwerkingsverband, bilateraal en netwerk) elkaar versterken.

3.1.2 *Het geografisch domein van samenwerking*

In een aantal regio's leven vragen over de vorming en samenstelling van het regionaal netwerk in relatie tot het domein van het SWV VO. Op dit moment wordt dit domein als leidraad gehanteerd om te bezien of de verbanden daarbinnen (WSNS en VO) en de REC's die in dit domein onderwijsaanbod verzorgen, met elkaar tot een regionaal netwerk kunnen komen. Maar niet in alle gevallen wordt dit ook als een logische leidraad gezien die aansluit bij de realiteit van onderlinge samenwerking. Bijvoorbeeld in het geval een domein dermate groot is dat men in de praktijk samenwerkt in 'subregionale' verbanden (Friesland, Midden Holland). Of als SWV's VO in de praktijk zodanig samenwerken dat eigenlijk sprake is van een veel groter domein dan alleen van dat ene SWV VO (regio Rotterdam). In weer andere gevallen is het denkbaar dat een schoolbestuur over de grenzen van een regionaal domein heen eerder met andere besturen dan in het SWV VO wil samenwerken aan passend onderwijs.

(a) Aandachtspunt is hoe in die gevallen dat dit als knellend wordt ervaren om te gaan met het beginsel dat het domein van het SWV VO vooralsnog leidraad is voor het samenstellen van de regionaal netwerken.

Een volgend punt, dat hiermee nauw samenhangt, is dat niet in alle regio's de leidraad bij iedereen even goed valt. Soms ervaart men het als een regel dat het SWV VO dus ook de leiding heeft in het opzetten en samenstellen van het regionaal netwerk. Samenwerkingsverbanden WSNS en REC's kunnen dat ervaren alsof zij 'op het tweede plan worden gezet'. Zeker als dat – zoals dat in de afgelopen weken het geval is geweest – wordt gecombineerd met gesprekken voor het volgsysteem die 'geregeld worden via het SWV VO' en met subsidieregels die stellen dat per SWV VO maar één keer subsidie kan worden aangevraagd. Dit alles kan het vormingsproces bemoeilijken.

(b) Aandachtspunt is hoe in de komende periode de pragmatiek van de benadering van passend onderwijs via de regionale domeinen van de SWV VO's niet vermengd wordt met een beleving dat de SWV's VO per definitie de leiding hebben in dit vormingsproces.

3.2 Samenwerking tussen onderwijspartners

Uit de meting komt naar voren dat de beleefde meerwaarde van samenwerken in een regionaal netwerk en ambities van (beoogd) samenwerkingspartners nog niet altijd op elkaar aansluiten. Het ene samenwerkingsverband wil bijvoorbeeld vanuit een breed inhoudelijk concept passend onderwijs de samenwerking vorm en inhoud geven; een ander samenwerkingsverband zit meer 'instrumenteel' in het proces omdat het intern al veel inhoudelijk heeft geregeld en mikt vooral op het verhelpen van verwijzingsproblemen rond specifieke leerlingcategorieën, enzovoorts. Dergelijke verschillen in ambitie – die vaak gelet op de uitgangssituatie van een samenwerkingsverband of REC volstrekt legitiem zijn – hangen ook samen met wat men als meerwaarde van samenwerking in het beoogde netwerk ziet.

Het signaal dat van de gespreksduo's komt is dat dit vooral speelt tussen samenwerkingsverbanden WSNS en REC's enerzijds (brede inhoudelijke ambitie) en de samenwerkingsverbanden VO anderzijds ('er is al veel zelf en bilateraal geregeld'). Laatstgenoemden zijn volgens de gespreksduo's eerder geneigd de huidige vormen van samenwerking (bilateraal WSNS-VO resp. VO-REC) als uitgangspunt te nemen dan te streven naar brede trilaterale samenwerking (WSNS-REC-VO).

(c) Aandachtspunt is hoe onderwijspartners - daar waar sprake is van verschil in ambitie en zicht op meerwaarde van het beoogd regionaal netwerk - de komende periode meer op één lijn kunnen komen, zodanig dat de onderlinge samenwerking opgezet dan wel geïntensiveerd kan worden.

In de bespreking van de uitkomsten van de meting komt in samenhang met dit punt naar voren dat de rol van coördinatoren in de samenwerkingsverbanden in relatie tot de ontwikkeling van passend onderwijs van belang kan zijn. Zij zijn het die naar verwachting en zeker in eerste aanleg onderling het meest contact hebben op het niveau van de (beoogd) regionaal netwerk. Het kan op het proces bepoedigend werken als over en weer helderheid bestaat over hun taken en bevoegdheden en hun beleidsmatige bewegingsruimte enigszins overeenkomt. Nu komt het nog wel voor dat de ene coördinator van zijn SWV-bestuur aanzienlijk meer bevoegdheden en bewegingsruimte heeft dan de ander. Dat kan het opzetten en uitvoering geven aan samenwerkingsafspraken bemoeilijken.

(d) Aandachtspunt is na te gaan op welke wijze coördinatoren van samenwerkingsverbanden een bevorderende rol kunnen spelen bij het opstarten en intensiveren van de samenwerking in de regionaal netwerken.

3.3 Inhoudelijke agenda met overige partners?

Op de inhoudelijke agenda van de (beoogd) regionaal netwerken staan in feite alle onderwerpen die de laatste tien jaar ook op het vizier van scholen en samenwerkingsverbanden staan: geen leerling tussen wal en schip, één loket, passende (leerlingen)zorg, enzovoorts. De thematieken zijn voor veel betrokkenen herkenbaar en niet 'nieuw'. Dit verklaart volgens gespreksduo's en vertegenwoordigers van de Regiegroep ook de hoge positieve scores op deze thema's in de meting (zie paragraaf 2.3).

Wel verwacht men dat de betrokkenheid van externe partners – bijvoorbeeld jeugdzorg, maatschappelijk werk, gemeenten – bij het opstellen en bespreken van de inhoudelijke agenda nog een puzzel is dan wel wordt. Er zijn immers verschillende niveaus waarop die betrokkenheid relevant en effectief kan zijn: via betrokkenheid bij een brede-school-concept, bij de opzet van zorgadviesteams (ZAT's) maar ook op het niveau van beleid en bestuur in het regionaal netwerk. Deze ontwikkeling is nog niet uitgekristalliseerd, hoewel al wel duidelijk is dat het aan het regionaal netwerk is om hierin een eigen visie en positie te bepalen.

(e) Aandachtspunt is hoe de (beoogd) regionaal netwerken – met name de onderwijspartners - de ontwikkeling van ZAT's in de scholen¹, de ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin en de Lokale Educatieve Agenda's (LEA's) gaan verbinden met passend onderwijs

3.4 Betrokkenheid van het personeel en van ouders

Duidelijk is dat de betrokkenheid van ouders en personeel² bij de ontwikkeling van passend onderwijs op het niveau van het regionaal netwerk nog in de kinderschoenen staat. Gespreksduo's en vertegenwoordigers van de Regiegroep merken hierbij op dat dit niet betekent dat personeel en ouders überhaupt niet bij passend onderwijs zijn betrokken of dat geen inzet wordt gepleegd personeel te professionaliseren en ouders in positie te brengen bij het onderwijs aan hun kind. Aangegeven wordt dat diverse samenwerkingsverbanden en scholen plannen hebben ten aanzien van het professionaliseren van hun personeel en dat veel scholen werk maken van het betrekken van ouders bij hetgeen in de klas met hun kinderen gebeurt. Dat (beoogd) regionaal netwerken nog niet weten hoe ze op dat 'overkoepelende' niveau de gewenste betrokkenheid gaan opzetten, hangt volgens gespreksduo's en Regiegroep-vertegenwoordigers samen met het beginstadium waarin deze netwerken zich bevinden.

Aangegeven wordt tevens dat niet alle vormen van betrokkenheid bij passend onderwijs zich makkelijk op het niveau van het regionaal netwerk laten regelen. Sommige van deze zaken zijn nu eenmaal eenvoudiger te regelen via de lijn van de school en/of het schoolbestuur dan via het regionaal netwerk. Daarbij wordt als voorbeeld genoemd de inspraak van ouders ten aanzien van de ontwikkeling van passend onderwijs.

(f) Aandachtspunt is hoe de regionaal netwerken de komende periode de betrokkenheid van personeel en ouders bij de ontwikkeling van passend onderwijs agenderen als gezamenlijk aandachtspunt en welke afspraken – gericht op het realiseren van die betrokkenheid - vervolgens worden gemaakt.

¹ De verwachting is dat OCW via regelgeving de ontwikkeling van casuoverleg met organisaties van buiten de school (i.c. in ZAT's) als 'wat-bepaling' gaat voorschrijven; hoe scholen dat vervolgens doen zal daarbij niet worden bepaald.

² Bedoeld wordt zowel het onderwijzend als het onderwijsondersteunend personeel.

3.5 Informatie en ondersteuning

Ten tijde van de gesprekken met de regio's was de website www.passendonderwijs.nl nog niet geactualiseerd en was ook de subsidieregeling nog niet gepubliceerd. Gespreksduo's en Regiegroep-vertegenwoordigers merken op dat tegen die achtergrond het ook wel begrijpelijk is dat uit de meeting komt dat een meerderheid van de regio's behoefte heeft aan neutrale (beleids-)informatie. Dat er in enige mate een informatie- en ondersteuningsbehoefte zal blijven, wordt echter ook erkend.

(g) Aandachtspunt is hoe de komende periode in aanvulling op de inmiddels geactualiseerde website en informatie vanuit OCW en de organisaties uit het Regieoverleg zelf, op een vraaggestuurde en neutrale wijze tegemoet kan worden gekomen aan de behoefte aan informatie en ondersteuning.

3.6 Het volgsysteem

De gespreksduo's hebben bij het arrangeren en voeren van de gesprekken bijna zonder uitzondering veel medewerking van betrokkenen uit de samenwerkingsverbanden en REC's gekregen. Ook tijdens de gesprekken zelf is gebleken dat er veel enthousiasme is voor de ontwikkeling als zodanig. Met name de inhoud enthousiasmeert, terwijl men zich naar aanleiding van het gesprek ook realiseert dat de graad van formalisatie van de eigen activiteiten nog een stevige impuls moet krijgen. De gespreksduo's hebben ervaren dat het voeren van het gesprek als zodanig – aan de hand van een neutraal referentiekader in de vorm van het gespreksformat - een stimulans uitgaat op de interactie tussen (beoogd) samenwerkingspartners.

Aangegeven wordt dat in dit stadium van de ontwikkeling het voeren van het gesprek de ontwikkeling van passend onderwijs stimuleert. Het voeren van het gesprek met een duo bevordert volgens de gespreksduo's de volledigheid van verslaglegging en de betrouwbaarheid van de informatie. Aangegeven wordt echter ook dat niet in alle gevallen en in alle ontwikkelingsstadia een gespreksvoering met een duo noodzakelijk is. Bovendien kan sommige informatie ook langs een meer schriftelijke lijn worden verzameld, bijvoorbeeld de informatie over de feitelijke samenstelling van het netwerk.

Door vertegenwoordigers van de Regiegroep wordt opgemerkt dat het volgsysteem enerzijds en de monitor op de ontwikkeling van zorgadviesteams (ZAT's) anderzijds de komende periode meer aan elkaar verbonden moeten worden. De ontwikkelingen raken elkaar inhoudelijk immers; bovendien moet ernaar worden gestreefd de bevraginglast van de instellingen zoveel als mogelijk is te beperken.

(h) Aandachtspunt is of en hoe de ontwikkeling van passend onderwijs de komende periode door en vanuit de Regiegroep in beeld gebracht wordt.

4 Aanbevelingen

In hoofdstuk 2 zijn aan de hand van de kernpunten van het kompas op passend onderwijs de feitelijke uitkomsten van de meting beschreven. De hoofdlijn daarvan is dat de vorming van regionale netwerken passend onderwijs in het voorjaar van 2008 merkbaar uit de startblokken is, maar dat in nog veel regio's flinke stappen gezet moeten worden tot de feitelijke vorming van de netwerken.

Aansluitend zijn in hoofdstuk 3 op grond van de feiten enerzijds en besprekingen met gespreksduo's en vertegenwoordigers van de landelijke Regiegroep anderzijds, aandachtspunten voor de komende periode geformuleerd. In dit laatste hoofdstuk wordt het vizier gericht op het formuleren van aanbevelingen. Daarbij wordt de volgorde aangehouden van de aandachtspunten uit het vorige hoofdstuk.

(a) Aandachtspunt is hoe in die gevallen dat dit als knellend wordt ervaren om te gaan met het beginsel dat het domein van het SWV VO vooralsnog leidraad is voor het samenstellen van de regionaal netwerken.

Het verdient aanbeveling duidelijker dan nu nog het geval is geweest in de richting van scholen, besturen en verbanden aan te geven wat de status van dit beginsel is en welke beleidsruimte er is om de regionaal netwerken in de praktijk werkbaar vorm te geven. Deze berichtgeving kan via de website passend onderwijs en via de organisaties van de Regiegroep worden verspreid.

Op grond van de verrichte meting en waar nodig additionele contacten met beoogd netwerken kan tevens in kaart worden gebracht waar dit knelpunt aanwezig is. Er kan een driedeling worden opgesteld van (beoogd) regionale netwerken waar:

- a. deze leidraad niet als knellend wordt ervaren en de vorming van het netwerk redelijk probleemloos plaatsvindt;
- b. men wel enkele knelpunten ervaart met dit richtsnoer maar men ook verwacht dat men er door goede afspraken onderling en pragmatische oplossingen wel uitkomt (bijv. formeel behoren tot het ene netwerk maar feitelijk (deels) participeren in het andere);
- c. beoogd partners aangeven dat de knelpunten op grond van de leidraad zo groot zijn dat men niet verwacht dat daarmee de vorming van het regionaal netwerk gerealiseerd gaat worden.

Bij met name de derde categorie zou door de landelijk coördinator contact met de partners moeten worden gelegd om te vragen naar de precieze achtergrond van de situatie, teneinde vervolgens ook in gezamenlijkheid – en waar nodig in afstemming met de landelijke Regiegroep - te zoeken naar oplossingen.

(b) Aandachtspunt is hoe in de komende periode de pragmatiek van de benadering van passend onderwijs via de regionale domeinen van de SWV VO's niet vermengd wordt met een beleving dat de SWV's VO per definitie de leiding hebben in dit vormingsproces.

Eveneens kan duidelijker naar scholen, besturen en verbanden worden aangegeven dat een regionaal netwerk altijd aansluit op datgene wat er al is. Bestaande verbanden en werkwijzen hoeven niet te worden opgeheven, integendeel: het is juist zaak de bestaande infrastructures zo met elkaar te verbinden in de context van een regionaal netwerk dat zij elkaar versterken. Aangegeven moet worden dat het nadrukkelijk de bedoeling is dat het vormen van een regionaal netwerk en de ontwikkeling van passend onderwijs een zaak van de samenwerkingspartners *gezamenlijk* is. Samenwerkingspartners staan in principe als elkaars gelijken in dat proces.

Bij eventuele vervolgmetingen die om louter pragmatische redenen via de ingang / de contactpersoon van het SWV VO worden georganiseerd, kan duidelijker worden aangegeven waarom deze ingang (en niet die van de WSNS-verbanden of REC's) wordt gekozen.

(c) Aandachtspunt is hoe onderwijspartners - daar waar sprake is van verschil in ambitie en zicht op meerwaarde van het beoogd regionaal netwerk - de komende periode meer op één lijn kunnen komen, zodanig dat de onderlinge samenwerking opgezet dan wel geïntensiveerd kan worden.

In de ontwikkeling van passend onderwijs van onderop is dit met name een punt dat door de (beoogd) regionaal netwerken zelf kan worden opgepakt. Ter ondersteuning van die ontwikkeling kan vanuit landelijke organisaties een actiever informatiestrategie worden ingezet. Bijvoorbeeld:

- vanuit het landelijk niveau kunnen ter oriëntatie en/of stimulering praktijkvoorbeelden worden verzameld over hoe ambities en perspectieven op elkaar kunnen worden afgestemd;
- de Regiegroep-organisaties kunnen – naast zorgen voor verspreiding van relevante informatie - momenten van informatie-uitwisseling tussen netwerken organiseren.

Informatieverspreiding en uitwisseling van good practices kan plaatsvinden via de Regiegroep-organisaties en/of via de geactualiseerde website www.passendonderwijs.nl.

(d) Aandachtspunt is na te gaan op welke wijze coördinatoren van samenwerkingsverbanden een bevorderende rol kunnen spelen bij het opstarten en intensiveren van de samenwerking in de regionaal netwerken.

In lijn met het voorgaande punt: aan de hand van de ontwikkeling in de praktijk kan in beeld worden gebracht welke rollen aan coördinatoren toekomen bij de ontwikkeling van passend onderwijs en hoe die rollen die ontwikkeling kunnen bevorderen. De vakorganisaties kunnen een handreiking voor coördinatoren opstellen over hoe een voor passend onderwijs effectieve indeling van taken er op hoofdlijnen uit ziet.

(e) Aandachtspunt is hoe de (beoogd) regionaal netwerken – met name de onderwijspartners - de ontwikkeling van ZAT's in de scholen, de ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin en de Lokale Educatieve Agenda's (LEA's) gaan verbinden met passend onderwijs.

Ook op dit punt luidt de aanbeveling dat regionale netwerken als eerste aan zet zijn bij het leggen van de benodigde koppelingen. De Regiegroep kan deze ontwikkeling in beeld brengen door middel van een volgende meting in het kader van het volgsysteem, en op grond van zo'n vervolgmeting bezien of en zo ja welke acties vanuit landelijk niveau wenselijk zijn.

(f) Aandachtspunt is hoe de regionaal netwerken de komende periode de betrokkenheid van personeel en ouders bij de ontwikkeling van passend onderwijs agenderen als gezamenlijk aandachtspunt en welke afspraken – gericht op het realiseren van die betrokkenheid - vervolgens worden gemaakt.

Van belang voor de komende periode is vooral dat (beoogd) regionaal netwerken weten dat passend onderwijs óók gaat over de betrokkenheid en positionering van personeel en ouders. Om die reden kan de komende periode in een actiever informatiestrategie (zie hiervoor) duidelijker worden aangegeven dat werken aan passend onderwijs inhoudt dat:

- afspraken worden gemaakt over de betrokkenheid van personeel op het niveau van het regionaal netwerk;
- gewerkt wordt aan een gezamenlijk nascholings- en opleidingsplan, in samspraak met lerarenopleidingen in de regio;
- afspraken worden gemaakt over de betrokkenheid van ouders op het niveau van het regionaal netwerk;
- gewerkt wordt aan het realiseren van individuele, onafhankelijke ondersteuning van ouders.

In de berichtgeving over de inhoudelijke agenda passend onderwijs kan in het vervolg duidelijker worden aangegeven dat deze punten een vast onderdeel zijn van die agenda.

In overleg met de organisaties van de Regiegroep kan worden bezien hoe de bestaande regels over bovenbestuurlijke medezeggenschap in samenwerkingsverbanden naar het niveau van de regionaal netwerken kunnen worden getild. Vervolgens zou op grond daarvan een praktische handreiking kunnen worden opgesteld die regionaal netwerken kunnen gebruiken om inspraak van ouders en personeel op dat niveau handen en voeten te geven.

(g) Aandachtspunt is hoe de komende periode in aanvulling op de inmiddels geactualiseerde website en informatie vanuit OCW en de organisaties uit het Regieoverleg zelf, op een vraaggestuurd en neutrale wijze tegemoet kan worden gekomen aan de behoefte aan informatie en ondersteuning.

De aanbeveling is om gelet op de uitkomst van deze meting en de inhoud van de voorgaande aanbevelingen te komen tot een capaciteitsversterking van de landelijke coördinatie in de vorm van een informatiepunt. Gekoppeld aan een dergelijk informatiepunt kan een flexibele poule van inhoudelijk deskundigen worden gevormd; deze deskundigen zijn door regio's op te roepen voor bijvoorbeeld een gesprek over de stand van zaken in hun regio of over een bepaald inhoudelijk

thema. Het verdient de voorkeur de deskundigen niet één op één te koppelen aan vaste gebieden of landsdelen maar de regio's zelf hun gesprekspartner te laten kiezen.

De poule van deskundigen heeft geen rol in procesbegeleiding op maat; deze kan door de regionaal netwerken wanneer nodig op eigen titel worden ingehuurd.

(h) Aandachtspunt is of en hoe de ontwikkeling van passend onderwijs de komende periode door en vanuit de Regiegroep in beeld gebracht wordt.

Een volgsysteem zoals nu is opgezet levert feitelijke informatie op over de kernpunten uit het Invoeringsplan passend onderwijs. Dit levert input op voor zowel de ontwikkeling van passend onderwijs in de netwerken zelf, als voor beleidsvoornemens van organisaties in de Regiegroep. Mocht worden besloten tot een volgende meting in het kader van dit volgsysteem dan zijn de aanbevelingen als volgt:

- een nieuwe bevestigingsronde niet eerder te laten plaatsvinden dan in januari / februari 2009; dit omdat men in de gesprekken heeft aangegeven dat men de komende maanden zelf verder werkt om tot definitieve besluitvorming te komen over de vorming van het regionaal netwerk of om de inhoudelijke agenda verder uit te tekenen; deze ontwikkeling heeft enige tijd nodig om aantoonbare voortgang te kunnen waarnemen¹;
- bij een volgende meting goed aan te sluiten bij het ontwikkelstadium van het regionaal netwerk in kwestie; in netwerken die over een inhoudelijke agenda beschikken, zal met name op die inhoud kunnen worden doorgevraagd; in netwerken die nog in het vormingsstadium zitten, zal meer kunnen worden gesproken over onder meer de bestuurlijke constellatie.
- de input vanuit de REC's op een andere manier te organiseren; in de huidige opzet moeten zij gelet op hun grote regionale spreiding bij (te) veel gesprekken aanschuiven.

Aanbeveling is voorts goed te kijken naar hoe de betrokkenheid van 'overige' partners in beeld wordt gebracht. Daarvoor is afstemming op – en zo mogelijk nauwe koppeling met – de monitor van de zorgadviesteams (ZAT's) wenselijk.

¹ Op de website www.passendonderwijs.nl worden in juni 2008 per (beoogd) regionaal netwerk enkele kerngegevens uit de meting gepubliceerd. De netwerken hebben de mogelijkheid daar een eigen reactie en eventuele (beleids)documenten bij te plaatsen. Denkbaar is dat op grond van die reacties en uploads – afhankelijk van de benutting van deze mogelijkheid - in bijvoorbeeld september/oktober 2008 een bericht wordt opgesteld van de belangrijkste hoofdlijnen van die informatie.

Bijlage I Overzicht van gesprekken in regio's

De resultaten van deze meting van het volgsysteem zijn gebaseerd op gesprekken in regio's met de (beoogd) regionaal netwerken. Om te komen tot het gesprek is om pragmatische redenen door het gespreksduo contact opgenomen met het samenwerkingsverband VO in de regio in kwestie. Vervolgens is het gesprek in samenspraak met de samenwerkingsverbanden WSNS en de REC's gearrangeerd. In de onderstaande tabel is vermeld met welke regio's – langs de administratieve ingang van het SWV VO - gesprek is gevoerd.

Nummer SWV VO	Naam
10-1	IJssel-Vecht
10-2	Hardenberg
11-2	Oost Achterhoek
11-3	SWV Doetinchem e.o.
11-4	De Liemers
12-1	Apeldoorn
13-1	Arnhem, Veluwe, Betuwe
14-1	Nijmegen
15-2	Rivierenland
16-1	NW Veluwe
17-1/17-2	Ede/Barneveld/Veenendaal
18-1	Eemland
19-1	Zuid-Oost Utrecht
20-1	Utrecht
20-2	Zuid Utrecht
2-1	Groningen stad
2-2	Groningen, Provincie
22-1	Den Helder/Texel
22-2	Schagen
2-3	Groningen stad
23-1	West-Friesland
24-1	N-Kennemerland
25-1	Midden-Kennemerland
26-1	Zuid-Kennemerland
27-1	Zaanstad
27-2	Waterland
28-1/28-2	Amsterdam
29-3	Leiden
30-1	t Gooi
3-1	Midden en Oost Friesland
31-1	Duin- en Bollenstreek
3-2	Friesland ZW
3-2	Friesland NW en NO
3-3	Noord-West Friesland
33-1	Woerden-Montfoort
33-3	Midden Holland en Rijnstreek i.c. Rijnstreek
33-3	Midden Holland en Rijnstreek i.c. Midden Holland

3-4	Zuid-Friesland
34-3	Zuid-Holland West
34-4	Zoetermeer
35-1	VO Westland
36-2	Delft
37-1/37-3/37-4/37-5	Regio Rotterdam
37-2	Reformatorisch SWV
38-1	Nwe Waterweg Noord
39-1	Voorne-Putten
40-1/40-2	Oost IJsselmonde / Dordrecht
40-3	Goeree-Overflakkee
4-1	Noord-Midden Drenthe
41-1	Gorinchem/Leerdam
4-2	Zuid-Oost Drenthe
42-1	Walcheren
42-2	Oosterscheldegebied
42-3	Zeeuws-Vlaanderen
4-3	Zuid-West Drenthe
43-1	Bergen op Zoom
43-2	Roosendaal
44-1	Breda
45-1	Midden-Brabant
46-1	De Meierij
47-1	Noord-Oost Brabant
48-1	Eindhoven/Kempenland
5-00	Almere
50-1	Helmond
5-02	Emmeloord e.o.
5-03	Lelystad
51-1	Noord-Limburg
52-1	Midden-Limburg Oost
52-2	Weert
53-1/53-2	Geleen / Sittard
54-1	Maastricht
55-1	Oostelijk Zuid Limburg
56-1	De Langstraat
6-01	Almelo
7-01	Twente
8-03	Berkelland
9-01	Zutphen
9-03	Deventer

Bijlage II Overzicht regionale netwerken voorjaar 2008¹

Regio nr	Naam regio	SWV PO	Naam SWV PO	SWV VO	Naam SWV VO	REC	naam REC
1	IJssel-Vecht	1008	ZWOLLE	10-1	IJssel-Vecht	3-2 4-3 4-20 2-1	REC De 4 Provinciën REC Oost Nederland 4-3 REC Flevoland 4-20 REC Noord Nederland 2-1
2	Hardenberg	1007 1006 1001	SWV RONDOM DE VONDER OAC REGIO HAR- DENBERG CHRISTELIJK FE- DERATIEF SWV	10-2	Hardenberg	4-3 3-3	REC Oost Nederland 4-3 REC De 4 Provinciën
3	Oost Achter- hoek	1103 1104	LICHTENVOORDE BREVOORDT	11-2	Oost Achter- hoek	3-5	REC Groot Gelre 3-5
4	SWV Doetin- chem e.o.	1105	DOETINCHEM E.O.	11-3	SWV Doetin- chem e.o.	4-3 3-5	REC Oost Nederland 4-3 REC Groot Gelre 3-5
5	De Liemers	1101	DE LIEMERS	11-4	de Liemers	3-5 4-13	REC Groot Gelre 3-5 REC 4-13 Vierland
7	Arnhem, Velu- we, Betuwe	1402 1304 1301 1302	SWV OVER BE- TUWE SVOB RK SWV DELTA WSNS VERBAND ARNHEM E.O. ARNHEM.E.O	13-1	Arnhem, Velu- we, Betuwe	4-13 2-6 3-5	REC 4-13 Vierland REC ZeON 2-6 REC Groot Gelre 3-5
8	Nijmegen	1401	NIJMEGEN E.O.	14-1	Nijmegen	2-6 4-13	REC ZeON 2-6 REC 4-13 Vierland
10	NW Veluwe	1601 0510 1604	BOSON HARDERWIJK 3 (DRIELUIK) NIJKERK-PUTTEN	16-1	NO Veluwe	4-20 4-3 2-1 3? 4-4	REC Flevoland 4-20 REC Oost Nederland 4-3 REC Noord Nederland 2-1 REC De 4 Provinciën REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4

¹ Van een aantal (beoogd) regionaal netwerken is bij de nulmeting te weinig informatie beschikbaar om een verslag te doen van de (beoogd) partners. Het betreft de regio's 6. Apeldoorn en 12. Ede/Barneveld/Veenendaal. In een aantal regio's bleek het beoogd netwerk in verband met onder meer fusies feitelijk niet (meer) te bestaan. Dit betrof de regio's 9. Gelders Rivierengebied, 11. Ede, 28. Amsterdam Noord, 46. 47. en 48. Zuid West Nederland, 54. Oost IJsselmonde, 76. Sittard en 82. Eibergen. Genoemde nummers treft u om deze redenen niet in deze bijlage aan.

13	Eemland	5609	GER.PO REGIO MIDDEN	18-1	Eemland	1	Bartimeus
		1801	NIEUW INTERZUI- LAIR SWV (NIS)			2-8	REC MZW (Midden Zuid- west/Rotsoord Auris
		1803	Amersfoort			3-6	REC REaCtys Midden- Nederland 3-6
			EEMLAND			4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4
14	Zuid-Oost Utrecht	1901	ZUID OOST	19-1	Zuid-Oost Utrecht	2-8	REC MZW (Midden Zuid- west/Rotsoord Auris
		1903	UTRECHT			1	Bartimeus
		5602	WIJK BIJ DUUR- STEDE			4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4
		1902	LANDELIJK VRIJE SCHOLEN			1	Bartimeus
		1909	ZEIST INTERZUI- LAIR DE BILT			3-6	REC REaCtys Midden- Nederland 3-6
15	Groningen stad	0201	GRONINGEN (Stad en Ommeland)	2-01	Groningen stad	3-1	REC Noordoost Nederland 3-1
		5606	NOORD (Geref SWV PO)			2-1	REC Noord Nederland 2-1
		0206	WESTER- KWARTIER			4-1	REC RENN4
		0207	STAD GRONIN- GEN EO NOORD			1	VISIO (Haren / Noord Ne- derland)
		0211	DRENTHE				
		0210	NOORD- GRONINGEN				
		0210	HOOGEZAND- SAPPEMEER- SLOCHTEREN				
		0203	GRONINGEN (Stad en Ommeland Openb. Ond.				
16	Groningen, Pro- vincie	0102	SWV STADSKA- NAAL EO / GEM	2-02	Groningen, Pro- vincie	4-1	REC RENN4
		0204	STADSKANAAL				
		0210	SWV EEMS- MOND - NOORD GRONINGEN				
		5606	HOOGEZAND- SAPPEMEER- SLOCHTEREN				
		0209	NOORD (Geref. SWV PO) EEMSMOND				

17	Groningen stad	0206	WESTER KWARTIER	2-03	Groningen stad	2-1	REC Noord Nederland 2-1
		0203	GRONINGEN (Stad en Ommeland Openb. Ond.			4-1	REC RENN4
		0204	SWV EEMSMOND - NOORD GRO- NINGEN			3-1	REC Noordoost Nederland 3-1
		0201	GRONINGEN (Stad en Ommeland)			1	VISIO (Haren / Noord Ne- derland)
		0104	VEENDAM E.O.				
		0210	HOOGEZAND- SAPPEMEER- SLOCHTEREN				
		0211	NOORD- GRONINGEN				
		0102	SWV STADSKA- NAAL EO / GEM				
		0207	STADSKANAAL STAD GRONIN- GEN EO NOORD DRENTHE				
18	Utrecht	2002	UTRECHT-STAD	20-1	Utrecht	2-8	REC MZW (Midden Zuid- west/Rotsoord Auris
		2003	UTRECHT			3-6	REC REaCtys Midden- Nederland 3-6
		2001	UTRECHT EN WESTBROEK			4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4
19	Zuid-Utrecht	1906	HOUTEN	20-2	Zuid Utrecht	4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4
		4103	VIANEN			3-6	REC REaCtys Midden- Nederland 3-6
		2101	NIEUWEGEIN				
		2102	ZUID WEST UTECHT				
20	Den Helder / Texel	2202	SWV PO Kop van Noord Holland	22-1	Den Helder / Texel	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
						3-7	REC Noord Holland Noord
						4-5	REC Noord Holland 4-5
21	Schagen	2202	SWV PO Kop van Noord-Holland	22-2	Schagen	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
						3-7	REC Noord Holland Noord
						4-5	REC Noord Holland 4-5
22	West-Friesland	2301	DE STREEK	23-1	West-Friesland	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
		2303	HOORN 2			3-7	REC Noord Holland Noord
		2302	HOORN 1			4-5	REC Noord Holland 4-5

23	Noord Kennemerland	2402	ALKMAAR E.O.	24-1	Noord Kennemerland	4-5	REC Noord Holland 4-5
		2401	Heerhugowaard E.O			2-2	REC Holland Flevoland 2-2
		2403	SWV ALKMAAR EO			3-7	REC Noord Holland Noord
24	Midden Kennemerland	2502	IJMOND ZUID	25-1	Midden Kennemerland	3-7	REC Noord Holland Noord
		2504	IJMOND-NOORD			2-2	REC Holland Flevoland 2-2
25	Zuid Kennemerland	2502	IJMOND ZUID	26-1	Zuid Kennemerland	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
		2603	ZUID KENNEMERLAND			4-5	REC Noord Holland 4-5
						3-7	REC Noord Holland Noord
26	Zaanstad	2703	ZAANSTREEK	27-1	Zaanstad	4-6	REC Amsterdam / Bovenamstel
		2701	OPENB EN ALG BIJZ ONDERW ZAA NSTREEK			3?	REC Noord-Holland
27	Waterland	2705	Stichting SWV Primair Onderwijs Waterland	27-2	Waterland	4-6	REC Amsterdam / Bovenamstel
		2702	WATERLAND			3-7	REC Noord Holland Noord
29	Amsterdam	5607	ZUID-WEST	28-2	Amsterdam	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
		2804	AMSTERDAM Z-O			4-6	REC Amsterdam / Bovenamstel
		3003	T GOOI-WEST			3-7	REC Noord Holland Noord
		2801	AMSTERDAM ZUID				
		2802	AMSTERDAM WEST				
		2803	AMSTERDAM				
2805	SWV 2805						
30	Amstelland en de Meerlanden	2901	HAARLEMMER-MEER	29-1	Amstelland en de Meerlanden	2-2	REC Holland Flevoland 2-2
		2902	LIEMEER / DE RONDE VENEN / UITHOORN			2-8	REC MZW (Midden Zuidwest/Rotsoord Auris)
		2903	SWV AMSTELVEEN - OUDER AMSTEL			3-6	REC REaCtys Midden-Nederland 3-6
						4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W-Veluwe 4-4
				4-6	REC Amsterdam / Bovenamstel		

31	Leiden	3201 3401	SWV RIJNLAND SCHOOLADVIES- DIENST WASSE- NAAR	29-3	Leiden	4-19 3-9	REC 4-19 West REC Zuid Holland Noord 3-9
32	Midden en Oost Friesland	0306 0307 0303	WESTSTELLING- WERF DRACHTEN E.O. ZUID-OOST FRIES- LAND	3-01 2-01	Midden en Oost Friesland Groningen stad	4-1 2-1 3-2	REC RENN4 REC Noord Nederland 2-1 REC 3-2 (Fryslan)
33	Friesland NW en NO	0301 0313 0308 0312	NOORD-WEST FRIESLAND OPSTERLAND FRIESLAND N.O. FRIESLAND	3-02	Friesland	2-1 4-1 3-2	REC Noord Nederland 2-1 REC RENN4 REC 3-2 (Fryslan)
34	Noord-West Friesland	5606 0309 0313 0308	NOORD (Geref SWV PO) Samenwerkings- verband Het Spec- trum OPSTERLAND FRIESLAND	3-03	Noord-West Friesland	4-1 2-1 3-2	REC RENN4 REC Noord Nederland 2-1 REC 3-2 (Fryslan)
35	Zuid-Friesland	0304 0308 0306 5606	HEERENVEEN FRIESLAND WESTSTELLING- WERF NOORD (Geref SWV PO)	3-04	Zuid-Friesland	4-3 4-1 1 3-2	REC Oost Nederland 4-3 REC RENN4 Noord Holland REC 3-2 (Fryslan)
36	t Gooi	5609 3003 5601 3001	GER.PRIM.OND.RE GIO MIDDEN T GOOI-WEST CHR.SCH.OP GER.GRONDSL. GOOI EN VECHT- STREEK	30-1	t Gooi	3-6 4-4	REC REaCtys Midden- Nederland 3-6 REC 't Gooi, Utrecht, W- Veluwe 4-4
37	Duin- en Bollen- streek	3101 3102	KAT- WIJK, RIJNSBURG, VALKENBURG DUIN EN BOLLEN- STREEK	31-1	Duin- en Bollen- streek	4-19 3-9 2-2	REC 4-19 West REC Zuid Holland Noord 3-9 REC Holland Flevoland 2-2

38	Woerden-Montfoort	3305	WOERDEN E.O. ('Passaat')	33-1	Woerden-Montfoort	2-8 3-6 4-4	REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris REC REaCtys Midden-Nederland 3-6 REC 't Gooi, Utrecht, W-Veluwe 4-4
39	Midden Holland en Rijnstreek, subregio Rijnstreek	3302	BOSKOOP E.O.	33-3	Midden Holland en Rijnstreek	3-9 2-2 3-10 2-8 4-9 4-19	REC Zuid Holland Noord 3-9 REC Holland Flevoland 2-2 REC Zuid-Holland Midden Cluster 3 REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris REC Rijndrecht 4-9 REC 4-19 West
40	Zuid-Holland West	3502 3501 3405 3403 3505 3504 3503	DEN HAAG (SCOH) DEN HAAG (SCO Lucas) Federatie SWV WSNS Regio 34-05 Rijswijk Leidschendam Voorburg RIJSWIJK E.O. Interzuilair SWV WSNS Leidschenveen – Ypenburg DEN HAAG (NBS) DEN HAAG OPENBAAR	34-3	Zuid-Holland West	3-9 4-19 3-10	REC Zuid Holland Noord 3-9 REC 4-19 West REC Zuid-Holland Midden Cluster 3
41	Zoetermeer	3402 3404 3407	ZOETERMEER E.O. ZOETERMEER E.O. ZOETERMEER E.O.	34-4	Zoetermeer	3-10 2-2 4-19	REC Zuid-Holland Midden Cluster 3 REC Holland Flevoland 2-2 REC 4-19 West
42	VO Westland	3601	FSPOW (Westland)	35-1	VO Westland	4-19 3-10 2-2	REC 4-19 West REC Zuid-Holland Midden Cluster 3 REC Holland Flevoland 2-2
43	Delft	3602 3603	DELFT E.O. Federatie SWV WSNS 34-05	36-2	Delft (t.a.v. T. Klooster)	3-10 4-19	REC Zuid-Holland Midden Cluster 3 REC 4-19 West

44	Regio Rotterdam	3701	VER FEDERATIEF SWV R'DAM	37-1	Zuid-West Nederland	4-9	REC Rijndrecht 4-9
		3908	IJSSEL EN LEK	37-3	Zuid-West Nederland	2-8	REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris
		4004	HOEKSCHE WAARD	37-4	Zuid-West Nederland	1	VISIO (Haren / Noord Nederland)
		4006	HOEKSCHE WAARD PC/RK	37-5	Zuid-West Nederland	3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
		3905	RIDDERKERK EN BARENDRECHT INTERZ.				
		3904	RIDDERKERK, BARENDRECHT E.O.				
		3702	VER FEDERATIEF SWV R'DAM				
		3903	LEK EN IJSSEL				
3908	IJSSEL EN LEK						
45	Reformatorisch SWV	4201	REFORMATORISCH SWV REGIO ZEELAND	37-2	Reformatorisch SWV	3-3	REC De 4 Provinciën
		1701	EDE			3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
		3301	GOUDA			3-5	REC Groot Gelre 3-5
		5601	CHR.SCH.OP GER.GRONDSL.			3-13	REC Zeeland 3-13
		1003	REF.SWV ZWOLLE			3-10	REC Zuid-Holland Midden Cluster 3
		3901	BARENDRECHT			4-4	REC 't Gooi, Utrecht, W-Veluwe 4-4
						4-19	REC 4-19 West
		4-13	REC 4-13 Vierland				
		4-9	REC Rijndrecht 4-9				
		2-8	REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris				
		4-20	REC Flevoland 4-20				
49	Nwe Waterweg Noord	3801	INTERZUILAIR VERBAND SCHIEDAM	38-1	Nwe Waterweg Noord	3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
						4-9	REC Rijndrecht 4-9
50	Voorne-Putten	3902	SPIJKENISSE E.O.	39-1	Voorne-Putten	4-9	REC Rijndrecht 4-9
		3906	BERNISSE E.O.			3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
		3907	SPIJKENISSE				

51	Noord-Midden Drenthe	0404	RODEN-LEEK	4-01	Noord-Midden Drenthe	3-1	REC Noordoost Nederland 3-1
		0408	SWV Assen en omstreken			4-1	REC RENN4
		0401	CHR.SWV NOORD MIDDEN				
52	Zuid-Oost Drenthe	0409	DRENTHE	4-02	Zuid-Oost Drenthe	2-1	REC Noord Nederland 2-1
		0405	ZUIDOOST DRENTHE			4-1	REC RENN4
		0403	P.C.ZUID OOST DRENTHE			3-1	REC Noordoost Nederland 3-1
53	Zuid-West Drenthe	1009	BURG. VOETELINK	4-03	Zuid-West Drenthe	4-3	REC Oost Nederland 4-3
		5608	OVERIJSEL			3-2	REC 3-2 (Fryslan)
		1003	REF.SWV ZWOLLE			4-1	REC RENN4
		0504	N.O.P. EN NOORD-WEST OVERIJSEL				
		0407	MEPPEL E.O.				
		0406	SWV DRENTHE-ZUID				
		0402	ZUID-WEST DRENTHE				
55	Dordrecht / Oost IJsselmonde	4001	OOST IJSEL-MONDE	40-2	Dordrecht	2-8	REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris)
		4007	DORDRECHT	40-1	Oost IJsselmonde	3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
		4003	OPENBAAR SWV WSNS			4-9	REC Rijndrecht 4-9
56	Goeree-Overflakkee	4002	INTERZUILAIR GOEREE-OVERFLAKKEE	40-3	Goeree-Overflakkee	3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
		4008	P.C. SCHOLEN ROND IRENE-SCHOOL				
57	Gorinchem /Leerdam	4107	OPENBAAR EN BIJZONDER NEUTRAAL (Fed swv)	41-1	Gorinchem/Leerdam	4-13	REC 4-13 Vierland
		4103	VIANEN E.O.			2-6	REC ZeON 2-6
		4102	GORINCHEM E.O.			4-10	REC West Brabant/Zeeland 4-10
						4-9	REC Rijndrecht 4-9
				3-19	REC Midden Brabant 3-19		
				2-8	REC MZW (Midden Zuid-west/Rotsoord Auris)		
				3-12	REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12		

58	Walcheren	4201 4203	REFORMATORISCH SWV REGIO ZEELAND WALCHEREN	42-1	Walcheren	3-13	REC Zeeland 3-13
59	Oosterscheldegebied	4202 4205	SCHOUWEN-DUIVELAND BEVELANDEN	42-2	Oosterscheldegebied	3-13	REC Zeeland 3-13
60	Zeeuws-Vlaanderen	4206	WSNS ZEEUWS-VLAANDEREN	42-3	Zeeuws-Vlaanderen	3-13 2-8	REC Zeeland 3-13 REC MZW (Midden Zuidwest/Rotsoord Auris)
61	Bergen op zoom	4301	BERGEN OP ZOOM	43-1	Bergen op zoom	4-10	REC West Brabant/Zeeland 4-10
62	Roosendaal	4302 4406	ROOSENDAAL ZEVENBERGEN	43-2	Roosendaal	4-10 3-22	REC West Brabant/Zeeland 4-10 REC West Brabant 3-22
63	Breda	4405 4406 4407 4408 4404 4402 4401 4403	Stichting SWV WSNS Mark en Aa ZEVENBERGEN ETTEN-LEUR SWV wsns vierenveertignulacht LAND VAN NASSAU GILZE EN RIJEN OOSTERHOUT DONGEN / OOSTERHOUT	44-1	Breda	4-10 3-22	REC West Brabant/Zeeland 4-10 REC West Brabant 3-22
64	Midden-Brabant	4504 4507 4508 4903 4403	TILBURG-WEST G.A.R.T. (goirle, alphen, riel en tilburg) BUMO BLADEL E.O. DONGEN/OOSTERHOUT	45-1	Midden-Brabant	4-19 3-19 2-6	REC 4-19 West REC Midden Brabant 3-19 REC ZeON 2-6
65	de Meierij	4602 1504 4601 4603	BOXTEL E.O. ZALTBOMMEL E.O. VUGHT E.O. SCHIJNDEL	46-1	de Meierij	3-17 4-18 2-6	REC Brabant Noord Oost 3-17 (Balein) REC 4-18 Oost Noord-Brabant / Chiron REC ZeON 2-6

66	Noord-Oost Brabant	4702	SWV PRIMAIR ONDERWIJS MAASLAND (spom)	47-1	Noord-Oost Brabant	2-6	REC ZeON 2-6
		4703	UDEN			4-18	REC 4-18 Oost Noord-Brabant / Chiron
		4704	LAND VAN CUIJK / WSNS Veghel			4-13	REC 4-13 Vierland
		4701	SWV REGIO VEGHEL			3-16	REC Rivierenland 3-16
67	Eindhoven / Kempenland	4801	GELDROP E.O.	48-1	Eindhoven / Kempenland	3-18	REC Zuidoost Brabant 3-18
		4903	BLADEL E.O.			2-6	REC ZeON 2-6
		4902	VALKENSWAARD E.O.			4-18	REC 4-18 Oost Noord-Brabant / Chiron
		4802	SCH VER DE KROMMEN HOEK				
		4901	VELDHOVEN				
68	Almere	0512	FLEVOLAND	5-00	Almere	3-6	REC REaCtys Midden-Nederland 3-6
		0508	ALMERE			4-20	REC Flevoland 4-20
69	Emmeloord e.o.	5609	GER.PO REGIO MIDDEN	5-02	Emmeloord e.o.	2-1	REC Noord Nederland 2-1
		0504	N.O.P. EN NOORD-WEST OVERIJSEL			4-20	REC Flevoland 4-20
						3-2	REC 3-2 (Fryslan)
70	Lelystad	0501	LELYSTAD	5-03	Lelystad	3-6	REC REaCtys Midden-Nederland 3-6
		0503	LELYSTAD			4-20	REC Flevoland 4-20
71	Helmond	5003	HELMOND-MIERLO	50-1	Helmond	3-18	REC Zuidoost Brabant 3-18
		5002	GEMERT E.O.(blakel laar-beek)			2-6	REC ZeON 2-6
		4801	GELDROP E.O.			4-18	REC 4-18 Oost Noord-Brabant / Chiron
72	Noord-Limburg	5104	HORST	51-1	Noord-Limburg	4-17	REC 4-17 DiRECT
		5102	GENNEP			1	SENSIS
		5103	VENRAY			3-23	REC Limburg 3-23
		5101	TEGELEN			2-6	REC ZeON 2-6
		5105	HELDEN				
		5106	SWV WSNS Baarlo-Blerick				
		5107	VENLO				

73	Midden-Limburg Oost	5204	SWV WSNS Leudal en Thornerkwartier	52-1	Midden-Limburg Oost	3-23	REC Limburg 3-23
		5201	SWV WSNS Swalm en Roer			4-17	REC 4-17 DiRECT
74	Weert	5202	WEERT E.O.	52-2	Weert	2-6 4-18 4-17	REC ZeON 2-6 REC 4-18 Oost Noord-Brabant / Chiron REC 4-17 DiRECT
75	Geleen / Sittard	5301	Federatief SWV Westelijke Mijnstreek (sittard / geleen etc)	53-1	Geleen	4-16 3-12	REC 4-16 Zuid-Limburg REC Zuid Holland Zuid De Nachtegaal 3-12
77	Maastricht	5401	ZUIDELIJKE ZUID LIMBURG	54-1	Maastricht	4-16	REC 4-16 Zuid-Limburg
		5602	LANDELIJK VRIJE SCHOLEN			3-23	REC Limburg 3-23
78	Oostelijk Zuid Limburg	5501	HOENSBROEK / BRUNSSUM / ONDERBANKEN E.O.	55-1	Oostelijk Zuid Limburg	3-23	REC Limburg 3-23
		5504	VOERENDAAL-NUTH-HEERLEN			4-16	REC 4-16 Zuid-Limburg
		5503	KERKRADE / SIMPELVELD			2-6	REC ZeON 2-6
		5502	LANDGRAAF				
		5602	LANDELIJK VRIJE SCHOLEN				
79	De Langstraat	4502	DE LANGSTRAAT	56-0	De Langstraat	3-18	REC Zuidoost Brabant 3-18
		4509	Stichting SWV WSNS Heusden				
80	Almelo	0603	NIJVERDAL E.O.	6-01	Almelo	4-3	REC Oost Nederland 4-3
		0605	NOORD-TWENTE			2-6	REC ZeON 2-6
		0606	ALMELO			3-4	REC Oostmarke
		0602	P.C. RIJSSEN E.O.				
		0601	NOORD TWENTE				
81	Twente	0804	ENSCHEDSE SCHVER	7-01	Twente	3-4	REC Oostmarke
		0805	OLDENZAAL			2-6	REC ZeON 2-6
		0605	NOORD-TWENTE			4-3	REC Oost Nederland 4-3
		0803	ENSCHADE				
		0701	STICHTING SWV 701				

83	Zutphen	1304 0903 1303	RK SWV DELTA WSNS REGIO ZUTPHEN RHEDEN E.O. (SDRR)	9-01	Zutphen	3-5 4-3	REC Groot Gelre 3-5 REC Oost Nederland 4-3
84	Deventer	0904	DEVENTER E.O.	9-03	Deventer (t.a.v. F. Kulik)	4-3 3-5	REC Oost Nederland 4-3 REC Groot Gelre 3-5
85	Berkelland	0806 0802	B.R.E.N.D. Berkel- dal SWV/WSNS 802 HAAKSBERGEN	8-03	Berkelland	4-3 3-5 3-4	REC Oost Nederland 4-3 REC Groot Gelre 3-5 REC Oostmarke
86	Rivierenland	1502 1501	REGIO TIEL CULEMBORG E.O.	37-2 15-2	Reformatisch SWV Rivierenland	4-13 3-16	REC 4-13 Vierland REC Rivierenland 3-16
87	Midden Holland en Rijnstreek, subregio Mid- den Holland	3304 3308-1 3307	GOUDA E.O. GOUDA E.O. MIDDEN HOL- LAND	33-3	Midden Holland en Rijnstreek	2-8 3-10 4-9 4-19	REC MZW (Midden Zuid- west / Rotsoord Auris REC Zuid-Holland Midden Cluster 3 REC Rijndrecht 4-9 REC 4-19 West
88	Friesland ZW	0301 0302 0308 0311	NOORD-WEST FRIESLAND SNEEK (Z-W FRIESLAND) FRIESLAND Stichting SWV PO Zuidwest Friesland	3-02	Friesland	3-2 4-1	REC 3-2 (Fryslan) REC RENN4

Bijlage III Overzicht van SWV's zonder vermelding

Samenwerkingsverbanden WSNS

nummer	Naam
0101	SWV OOSTELIJK GRONINGEN (PERSPECTIEF)
0103	GRONINGEN
0208	Z-O GRONINGEN
0507	DRONTEN
1201	APELDOORN
1202	APELDOORN
1204	ZORGVERBREDING OOST-VELUWE
1205	OOST VELUWE
1602	SOPO
1605	KAMPEN E.O.
1702	EDE WAGENINGEN
1703	BARNEVELD E.O.
1704	FED SWV WSNS VEENENDAAL E.O.
1705	EDE-WAGENINGEN E.O.
1910	MAARSSSEN
2103	BREUKELEN E.O.
4104	ALBLASSERWAARD-WEST
4604	DEN BOSCH CENTR/ZUID
4605	DEN BOSCH NOORD-WEST
4606	DEN BARON
5203	SWV WSNS ECHT E.O.

Toelichting:

In de gearceerde gevallen betreft het verbanden die niet zijn vermeld omdat de aangeleverde informatie over de netwerksamenstelling onduidelijk was (Apeldoorn, Ede/Barneveld).

Regionale Expertisecentra

Uit de factsheets en gevoerde gesprekken komt naar voren dat de drie volgende REC's – die wel als zodanig zijn opgevoerd bij het samenstellen van de factsheets - (nog) niet bij besprekingen over passend onderwijs zijn betrokken:

- REC 1 Noord Holland
- REC 3 SPON Speciaal onderwijs Drechtsteden
- REC 4 REC Meander.

Bijlage IV Gespreksduo's

Aan het onderzoek hebben als gespreksduo de volgende personen meegewerkt:

Sicco Baas
Anna Schipper
Leon Winkels
Jannie Lammers
Irma Miedema
Ans Buzzoni
Kees Kuijs
Martin Franken
Henk Norder
Gerard Bouma
Fred Huijboom
Ward Habets
Rita van der Meulen
Marcel de Groot
Henk Keesenberg